

Білик Т. О.

студентка 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИЗНАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ НЕДІЙСНИМ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Господарський договір відіграє неоціненне значення для суб'єкта господарювання, оскільки саме в ньому визначаються основні положення, дотримуючись яких, даний суб'єкт може реалізувати свою комерційну мету. Проблема недійсності господарських договорів на сьогоднішній день є як ніколи актуальною, оскільки, як свідчить статистика, третина усіх справ, що розглядаються господарськими судами у першій інстанції тим так чи інакше пов'язана з питаннями недійсності договору в цілому або окремих його частин. Чимало науковців досліджували це питання, серед них такі вчені як Т. В. Боднар, О. М. Вінник, В. В. Джунь, О. В. Дзера, Г. Л. Знаменський, В. В. Луць, В. К. Мамутов, І. В. Спасибо-Фатєєва, проте єдиного погляду на цю проблему вироблено так і не було. Практика пленуму Вищого господарського суду України, присвячена питанням визнання господарських договорів недійсними, хоч і внесла певну ясність, проте деякі проблемні моменти залишилися поза увагою, тому наукові дослідження у цій області залишаються актуальними.

Перша проблема полягає у самій назві статті 207 Господарського кодексу України «Недійсність господарського зобов'язання». Дана назва є некоректною, оскільки зміст зобов'язання становлять права та обов'язки сторін, які не можуть бути визначені як «недійсні». Недійсним може бути лише юридичний факт, і як його різновид якраз і виступає господарський договір.

Другою проблемою недійсності господарських договорів є відсутність закріпленої у Господарському кодексі України норми, у якій би висвітлювалися умови, яким повинен відповідати договір, щоб його дійсність не викликала сумніву. Ч. 7 ст. 179 відсилає нас до загальних умов дійсності договору, що передбаченні Цивільним кодексом України, які мають застосовуватися з урахуванням особливостей, передбачених у ГК України, що в свою чергу викликає колізії між нормами даних кодексів через отождествлення в деяких статтях цивільного закону понять «правомірність правочинів» «чинність правочинів» «недійсність правочинів». Як вирішення цієї проблеми можна запропонувати закріпити в окремій статті Господарського кодексу України умови дійсності господарських договорів.

Третьою проблемою можна виділити колізії між ЦК і ГК України з приводу необхідності судового рішення щодо визнання нікчемної угоди недійсною (Проблемні питання у застосуванні Цивільного і Господарського кодексів України / Під редакцією Яреми А. Г., Ротаня В. Г. - К.: Реферат, 2005. - 336 с.) Джерелом суперечки стало положення ч.2 ст.215 ЦК у якому зазначається, що визнання нікчемного правочину недійсним не вимагається, адже воно є недійсним в силу закону. У ч.1 ст. 207 ГК України зазначено, що господарське зобов'язання, яке не відповідає вимогам закону або вчинене з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, або укладене учасниками господарських відносин з порушенням хоча б одним із них господарської

компетенції, може бути на вимогу однієї із сторін або відповідного органу державної влади визнане судом недійсним повністю або в частині. Аналізуючи дані норми, можна зробити висновок, що цивільно-правовий поділ недійсних правочинів на не чинні і оспорюванні є непристосованими до норм господарського права, а тому можна запропонувати не здійснювати таке розмежування при вирішенні спірних питань, що виникають із господарських правовідносин.

З вищенаведеною точкою зору не погоджуються такі вчені як С. С. Потопальський Д. Н. Притика, С. А. Подоляк аргументуючи це тим, що суд, вирішуючи питання, які стосуються договірних зобов'язань, виявить, що договір є нікчемним та навіть за відсутності відповідних заяв сторін він оцінює зазначені фактичні обставини як елемент доказування по справі, що відображається в мотивувальній частині рішення та в залежності від встановленого приймає судові рішення про задоволення або відмову в позові (Правові підстави та наслідки визнання господарських договорів недійсними та не- укладеними в Україні: дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / Подоляк С. А.; НАН України, Київський ун-т права. - К., 2010. - 172 с.). Вважаємо, що даний підхід порушує право на судовий захист у широкому розумінні. Якщо суб'єкт дізнався, що укладений ним договір відбувся з порушенням законодавства, він має право захистити себе від негативних наслідків, як, наприклад, безпідставних вимог контрагента щодо виконання договору, а для цього йому необхідно звернутися до суду та отримати судові рішення виключно з цього питання. Ще однією причиною необхідності визнання нікчемного договору недійсним у судовому порядку є проблема тлумачення правових норм. Поняття «порушення законодавства» може мати досить нечіткі межі, і в одному випадку бути очевидним, а в іншому - суперечливим, і лише в судовому рішенні можливо визначити, чи дотримувалися контрагенти приписів закону.

Четверту проблему необхідно розглядати, посилаючись на ч.5 ст. 216 ЦК, згідно з якою, суд може застосувати наслідки недійсності нікчемного правочину з власної ініціативи. У формулюванні даного положення вжито словосполучення «може застосовувати» з якого можна зробити висновок, що це є правом а не обов'язком господарського суду. Припускаємо, що такий підхід призведе до неоднакового застосування цього положення різними судами та суддями, адже кожен суддя сам вирішуватиме питання про застосування чи незастосування наслідків недійсності, тобто буде присутній яскраво виражений суб'єктивний фактор. Як вирішення проблеми можна запропонувати внести зміни до статті де формулювання «може застосовувати» замінити на «зобов'язані застосовувати», тобто породити обов'язок суду застосовувати наслідки недійсності правочинів при їх виявленні.

Отже, визнання договорів недійсними має чимало нерозв'язаних суперечностей та колізій, проте деякі недоліки можливо подолати, включивши у господарське законодавство норми, у яких містилася б конкретизація умов, підстав та порядку визнання договору недійсним. Також варто удосконалити окремі статті та частини статей Господарського кодексу України, спрямувавши зміни на уніфікацію правозастосування судовими органами приписів закону у сфері договірних відносин. Такі дії допоможуть частково подолати існуючі колізії та неточності, а також створити необхідні умови для праворозуміння

даного інституту.